

NIVERENN 11

1940

STUDI HAG OBER

Dastumadenn Drimiziek

RENERIEN :

An Ao. beleg Loeiz ar FLOC'H,
Pontrieux (Cotes-du-Nord)

An Ao. P. Y. NEDELEG,

Kelennèr e Kloerdi bras Kémpér.

Priz ar c'houmanant-bloaz (4 niverenn) a zo 10 lur.

Kas an arc'hant da goui-chek an Ao. Nedelec : Abbé Nédelec
Sémiscaire de Quimper. C. 193-17 Nantes.

TAOLENN

Hag adarre...

Breiz e 1788

Petra eo ar Brederouriez

Eur breviai troete brezoneg?

Psalmou 22- 25

Pedennou - noz, barzonegou.

Eur pez-c'hoari nevez: Pasion an Aotrou Krist

Errata

HAG ADARRE...

An niverenn-man d'hoc'h adkavout e peoc'h ar gêr, lennerien ger, deuet yac'h endro a drugarez an Aotrou Doue. Ar brisonidi en ho touez, n'hellomp ket heta gwelloc'h evito nemet an dishual hepdale. D'ar re bet lajet avat, da roio d'ezo an Aotrou Doue peoc'h e Varadoz, hag hon pedennou d'o skoazellint.

Renerien an dastumadenn int, distroet d'ar gêr, a fell d'ezo kas war raok al labour gwelloc'h eget biskoaz.

Hon stourm-ni, hon brezel-ni, hon eus da genderc'hel betek ar gounid, an hini evit ar brezoneg ha gwiriou ar vro, harpet war ar rezder hag ar spered Kristen.

Ha setu aman reolenn an Trec'h :

Sanka ennomp ar sonj ez omp Bretoned, hag ar brezoneg eo ni hon-unan. Hep ar brezoneg en hon buhez n'omp netra er bed.

Met diwar studi ar yez e tarz ennomp eun drospored dibar a vo eur souez d'ar bed da zont.

Eur c'halvidigez hon eus ni, Bretoned, da gas da benn, Hon spered ni hon eus da ziskulia, unan hag a zo techet d'ar gwir ha d'ar reiz, d'ar vuhez ha d'al liou, d'ar mister ha d'an endoun.

Deomp d'ezi.

Doue ganeomp.

Breiz e 1788

LODENN GENTA :
AN DUD (1)

Steuenn al lodenn genta

E 1788, Breiz o tizout he Frankiz.
E 1789, Breiz nac'het ha diskaret.
Ha pep gwech, gant eun nebeut tud, en ano ar bobl.

BREIZ E 1788.

I. An dud wirion.

A. Gallaoued : Gouarner, Commandant (Thiard).
Merour a-berz ar Roue (Molleville).
B. Breiziz :

a) O ren war ar vro a-bez :

Stadou Breiz (Tud-a-iliz, Tudjentil, Bourc'hizien),
en o c'harg eman an Truajou,
en o ano, ar "Bureviou etre ar c'hen-dalc'hiou" hag ar Merour a-berz ar Stadou.
Breujou-Breiz : lez-varn, a zegemer iveau al lezennou.

b) E pep eskopti :

Bureo-eskopti ar Stadou.

(1) En eil lodenn e vo displeget an darvoudou.

k) E 42 Ker :

Kumuniez, a gas eur c'hannad d'ar Stadou.

d) Er Parreziou :

Ar jeneral, ar vicherourien hag al labouren.

II. An den ijinet.

« Pobl », an dud « hervez ar Poell » pe « hervez an natur ».

A. Menoz ganet er Strolladou-prederia
Strollad-studi al Labour-douar
Strollad brogarour (patriotique)
a ijin eun den diliamm,
a zo unvan koulskoude (beli kuz ar greizenn
e pep bodadeg)

B. Menoz embannet
gant kelennadurez ar C'hambrou-lenn
gant ar « vot dizenor » ha taoliou kleze pe vaz.
Ar C'hreñvlec'h,
An Dud yaouank,
Ar Geodediz (sitoyaned) yaouank.

K. Menoz degemeret dreistholl gant izili eus
Bureo Meur ar Stadou,
Ar c'hevredadou-micher.

E-pad pell amzer, an disemgleo etre ar Stadou hag ar Breujou a zinerzas Breiz dirak Loeiz XIV e kreiz e nerz hag e vrud.

Met en 18 vet kantved eo bet skoulmet an emgleo retezo, ha goude 80 vloaz stourm, eman Breiz e 1788, tostoc'h d'he Frankiz, dirak eur Roue gall dic'halloud, eget n'eo bet biskoaz abaoe ar bloaz a c'hlac'h ar 1532. E 1788, pa gomz Breiziz e rank roue Bro-c'hall plega. E 1788, eo bet dispartiet skoed Bro-c'hall diouz skoed Breiz.

Er bloaz warlerc'h koulskoude eo bet disverket Breiz diwar gartenn ar bed.

Ar pez a fell d'in studia eo penaos goude tost d'eur c'chantved-stourmadeg evit difenn gwiriou Breiz, pa oa ar gwasa ar stourm ha gounezet an trec'h, en ano ar Bobl, lod eus ar stourmerien a nac'has o bro hag a veuzas ar gwiriou-se er mor gall dek miz diwezatoc'h, en ano ar Bobl adarre.

Meulet eo bet an dudjentil, tamallet eo bet ar Bobl. Ar bobl n'emañ ket da damall ; an dudjentil n'emaint ket da veuli. A-benn ar bloaz 1789, an anoiou "Pobl", "Tudjentil", ha kalz anoiou all evel "Brogarourien", "Prederourien", "Ar Vroad", "Broadelour", "An Dud Yaouank", a oa anoiou bet laeret gant eun nebeut tud evit lizia ar menoziou ha komz en ano an holl. Tremenet e oa ar menoziou nevez e brezoneg gant ar geriou galleg "Nasion", "Sitoianed", "Filosofed", ha n'eo ket dindan an troidigeziou hon eus graet anezo. Ar geriou brezonek o deus miret eur ster eeun, ha sklaer eo an disparti ez eus etre an eil re hag ar re all. An "Nasion" n'eo ket ar Vroad-tud a-bez. Eur "Sitoian" n'eo ket n'eus forz petoare Reodedad, met an nebeut tud a reas d'ar re all plega dindan "Gwaskerez ar Frankiz".

- 4 -

Eun nebeut tud e gwirionez a drec'has war Vreiz goude beza trec'het war Roue Bro-C'hall, met an nebeut tud-se a sache re all war o lerc'h.

Breiz a oa eur wezenn gaer e liorz ar bed dindan heol an nevez-amzer e 1788, diazezet pep tra enni evit en em ren hec'h-unan.

N'eus enni da zerc'hel en e sav galloud Roue Bro-C'hall nemet :

Ar Gouarnier : eun aotrou gall, daoust d'e ano : Duk Penteur. N'emañ ket e Breiz ; e ano a c'houanner n'eo nemet eun ano hag eun enor, hep gallout ebet da heul,

Ar C'homandant : hemañ a zo ar mestr war ar soudarded. En e garg emañ en em glevout gant ar Stadou hag ober d'ar Breujou plega. Istor Duk Aiguillon ha La Chalotaïs a zo awalc'h da ziskouez n'eo ket eur garg aes. Kont Thiard eo ar c'homandant er bloaz 1788.

Ar Merour : Bertrand de Molleville e 1788. Galloud merour ar Roue a zo bihan e Breiz. Rak war e gont emañ mererez ar Vro (administration), met ar Stadou pe ar Breujou hen gra (pe o bureviou). War e gont emañ al Lezvarniou, met ar Breujou a zalc'h penn d'ezan, an Truajou, met ar Stadou eo a bled ganto.

Breiziz a zo eta, koulz lavarout, mistri er gêr. Hag emañ e penn ar Vro :

Stadou Breiz, tri urz enno

1) Tud a iliz, nebeut anezo : eskibien, abaded, kannaded ar Chalonied ; na beleien ar parroziou na menec'h. Alies e vezont Gallaoued ha doujus-tre ouz ar gouarnamant.

2) Tudjentil : ouspenn 2000, holl aotrounez Breiz da 25 bloaz. Kalz re emaint; dreistholl ar re yaouank ha "Klezeier houarn" ar maeziou a vez sachet gant ar re a youc'h ar c'hreñva. Paour kalz anezo. Faeus e

- 5 -

keñver ar vourc'hizien ; mignoned avat d'ar goueren.

3) Bourc'hizien. 42 kér hepken o deus gwir da gas kannaded. Ar maeziou n'o deus kannad ebet. Hogen ar vourc'hizien a vez kounnaret dre ma ne vezont ket degemeret e-touez an dudjentil. Fae a reont iveau war ar goueren. Darn anezo a zo bodet er Frañmasone-rez hag er C'hambrou-lenn.

Ar Stadou a vez galvet gant ar Roue d'en em voda pep daou vloaz e kér pe gér. Eskob an Eskopti-se a vez er penn. Meur a viz e pad ar vodadeg a-wechou. Ar Stadou a bled dreistholl gant an truaou : truaou ar Roue ha truaou Breiz. Truaj ebet n'hell beza lakaet war Vreiz nemet gant o asant, hag a drugarez d'ezo, Breiz a bae an hanter nebeutoc'h a druaou eget rannvroiou all ar rouantelez.

Ar Stadou a skriv iveau c'haier-klemm, kaset d'ar Roue gant ar "Gannaded d'al Lez".

Etre ar c'hendalc'hioù e vez graet o labour gant ar bureviou "etre ar c'hendalc'hioù" (commissions intermédiaires), unan e pep eskopti ; ha gant Merour ar Stadou (procureur général syndic).

Breujou Breiz

Barnerien ar Breujou a zo holl, tudjentil. Kant vloaz a zo ne zegemerer ken ar re zinobl.

Ar Breujou

1) eo al Lez-Varn Veur.

2) Met ouspenn-se, emañ en o c'harg lod eus merouriez ar Vro, peogwir "Jeneraled" ar parroziou a zo dindano.

3) Al lezennou a rank beza degemeret ganto. Lezennou hag urziou ar Roue ne vezont embannet nemet goude beza bet skrivet war gaierou ar Breujou. Alies ar Breujou a nac'h hen ober, a zilez o labour, pe a zilez o c'harg zoken kentoc'h eget plega. Ar Roue neuze a gas d'ezo liziri gourc'hemenn, diou, teir... Kas a ra ar C'homandant da lakaat skriva al

lezzenn dirazañ. Kas a ra ar Varnerien d'an harlu. Diskar a ra ar Breujou zoken ha sevel Leziou-barn all. Met ar Breujou a zo kalet da laza.

Stadou ha Breujou a zo e penn Breiz a-bez.

E penn pep eskopti emañ Bureau-Eskopti ar Stadou.

E penn ar "C'heriou", 42 anezo, emañ ar gumunnelez (maer ha kuzulieren). Ar c'hériou-se a gas kannaded d'ar Stadou (ar re a anver an trede urz). Neubeutoc'h a druaou a baeont.

E penn ar parreziou, ar re anezo zoken a anyfemp kériou en deiz a hizio, emañ ar "Jeneral" pe "Gorf politikel", ar Person, ar Senesal, Prokuror ar Koue, 2 Deñzorer ha 12 Tefizorer-koz bodet er Sekreteri.

Setu penaos eo urziet an traou e Breiz e 1788. Daoust hag ez eus pedra da lakaat an Dispac'h da darza ? Daoust ha lorc'h an dudjentil, daoust ha reuz-beva ar maeziou, garo bloaveziou 'vez, a zo barrek da lakaat freuz ? An tamallou-se a zo bet merket, e gwirionez, er c'haierou-klemm a gaso ganto da Versailles kannaded Stadou Bro-C'hall e 1789, met ar c'haierou-klemm-se ne vo ket sellet outo, hag an Dispac'h ne vo ket graet evit gounid eur frankiz resis, met evit gounit ar Frankiz ; nag evit kempoueza eun disingalded re vrás, met evit an Ingaled ; nag evit eur rummad tud er boan, met evit ar Bobl. Stourmerien Vreiz e 1788, a stourm da zi-fenn gwirioù Breiz diazezet war feur 1532. E 1789, gant geriou demheñvel, e stournint evit gwirioù n Den, an Den ijinet e-maez eus pep amzer hag eus pep lec'h, an Den diazezet war ar Poell.

Betek neuze ar ger "Pobl" a dalveze holl bobla-

dur eur vro. Bremañ n'eo ken. Bremañ ar Bobl n'eo ket an holl, n'eo nemet strollad an Dud hervez ar Poell. Pelec'h eman an dud-se ? Penaos int en em strollet ? Penaos e c'hell o menoziou beza unvan, peogwir er vuhez wirion e welomp ken alies a boell evel a zen ? Penaos e c'hellont sacha ar re all war o lerc'h hag evit-se, penaos e c'hell ar Poell lakaat da ziwan e pep lec'h hag en hevelep amzer an hevelep goulennou hag an hevelep oberou ? Setu ar pez eo ret d'imp gouzout da genta.

Pelec'h eo bodet "an Dud hervez ar Poell" ? Gant int diwar spered prederourien an XVIII vet kantved. Strolladou-prederia a anver o strolladou, rak n'o deus pal ebet, n'emaint o klask seveni netra, ne fell d'ezo nemet kas war raok ar Sklerijenn "progrès des lumières" hag evit se e prederiont, e tivizont, e skrivont diwar-benn Den an natur, en dije bevet en eun Henamzer a huñvre, e Roma pe Hellaz, d'o meno, pe en Amerika (Franklin e Paris). Ar strolladou-prederia a anavezer ar muia e Breiz, eo ar Strollad-studi-labour-douar savet gant breutaerien ha dudjentil n'o deus biskoaz labouret douar pe o deus kollet kalz arc'hant o klask hen ober. Kavet o deus avat eur bennwirionez kaer : "Lezit ar c'hoantougounit d'en em zibab etrezo, ha dre ar c'hevezerez en em gavint kempouezet mat". Hag ar Strollad Brogarour ; ar reolenn o deus kavet ar re-mañ eo : "Lezit ar Bobl d'ober ar pez a blijo d'ez hag en em gavo ar perziou mat enoret, ar siou fall mouget hag an holl evurus".

"Dishualit" ! "Lezit pephiñi en e frankiz" ! reolennou mat-tre da ziskar pep beli. Met ne dalvezont netra pa glasker adsevel... An Den hervez ar Poell n'en deus na kar na par, na liamm a nep tu.

Setu strollet an "Dud hervez ar Poell". Penaos eo bet unvanet o spredou ? Ar re a zeu an aliesa,

ar re aketusa, ar re virvidika (a zo Frañmasoned), a zeu da veza renerien-guz. Dalc'hmat e vez dare o respontou, o goulennou. An darn vuia eus an dud a zeu d'eur vodadeg hep beza studiet ar pez a vezlavaret. Ar re o deus savet en araok danvez an divouz a zo evel eur sklerijenn en noz, hag an holl a red daveto.

Penaos e sachont tud war o lerc'h ?
Ar Strollad-studi Labour-douar en deus eur bureau e pep eskopti.

Ar Strollad Brogarour en deus krouet bureviou-liziri e meur a gêr, evit sevel skridou. Ouspenn-se, kambrou-lenn a zo bet krouet e kalz a gêriou. Ar c'haouennou a oa neuze en o amzer genta. Ker e koustent. N'o doa ket c'hoaz kavet an tu da zedenna lennerien. Ar c'hambrou-lenn a gounante, hag al lennerien, evit pevar gwenneg, a zeue di da lenn ha da zivizout. Barrek int eta da ziskar ne vern petoare kelaouenn pa zisplijo d'ez, da vouga ar c'helou a garint (ar Goñvansion n'anavezas beuzadegou Naoned nemet eur bloaz goude), da lakaat da redek iveau ar c'helou digredusa, en eur ger "menoz ar bobl", an opinion a lavarfe Pipi, a oa renet ganto.

Penaos e trec'hont war o enebourien ?
Bagadou-stourm o deus :

Hini an Dudjentil, ar "C'hreñvlec'h" (Bastion, sa-venn ma 'z ae an aotrounez yaouank da zivizout warni). Ar re mañ o deus poan bras o veiza ar Filosofiez. Elec'h "Kontrad ar Gevredigez" Rousseau, e tifennont Kontrad an Dukez Anna, hag elec'h gwiriou an Den e tifennont gwiriou Breiz, met gant tes teniou ha menoziou ar filosofiez. Ha "Mad Breiz" a zo deuet da veza ken kleuz evito evel Mad an Den evit ar re all. Ugent vloaz zo e renont war Vreiz

ha tud ar Roue a gren dirazo. Marc'heg ar Ger evit prezeg hag ar Roueri evit an oberiez a zo brudet en o zouez.

Bagad-stourm an "Dud Yaouank", enni dreist-holl studierien ar Gwir e Skol-veur Roazon, ha Morro eus Montroulez (jeneral diwezatoc'h) en o fenn.

Ar "Sitoianed yaouank", a zo bagadou all, micherourien dreist-holl, krouet nevez zo e Roazon, Naoned ha Sant Maio. Dare int da rei harp pa vez tabud d'ober ha taoliou da zarc'hao.

Rak taoliou a vez roet. Pa fell d'unan bennak enebi ouz ar strolladou-prederia e voter an **dizenor** evitan. Ha setuar paour kaez den eskumuñuget, a gavo hiviziken e pep lec'h eur "brogarour" bennak d'e damall ha d'e vazata.

Arabat ankounac'haat, pa gomzer eus labour-kuz hag eus breuriezou unanet start, ar Frañmasonerez, ken galloudus neuze e Breiz : 39 lojenn a oa en hor bro. 279 frañmason e Roazon, 189 e Naoned, 177 e Sant Brieg, 120 e Brest, 95 e Montroulez. Chom a reont kuzet, met kroui ar strolladou all a-ziavaez o deus graet, ha pa ra unan tra pe dra, ar re all a harp anezañ. Holl e kredont a greiz kalon e vo awalc'h ober d'an holl plega d'ar "Frankiz" evit ma reno an evurusted.

Piou a zo bet gounezet gant ar spered-prederia-se?

Tud a bep stad, e gwirionez, hiniennou du-mañ ha du-hont, ha dreistholl :

1) Bureo Meur ar Stadou. Ar bureviou "etre ar chendalc'hioù" a dilefe ren merouriez Breiz. Kalz muioc'h a aked e lakaont da sila "prederouriez" er speredou. Politikerien int, n'int ket merourien. Tud

ar Roue e Breiz a zo evel kannadourien en eur vro enebourez, met "stourm evit stourm" a ra outo pennou Breiz. Nac'h a reont zoken al lezennou mat.

2) Kevredigeziou micher. Breutaerien-studierien. Ar "Chorfou-micher" bet diskaret gant Turgot a zo bet adsavet, met klañv int hag o spered a zo gant politikerez.

Dre holl eta ez eus hini pe hini hag en deus degemeret ar menoziou nevez, menoziou ha n'int ket bet aozet gant ar skiant prena, met ijinet gant tudo tivizout etrezo pell diouz ar vuhez pemdeziek. Dre ma'z int groñs, balc'h ha rok evel reolennou divuhez ar Poell, e tiskarint kement tra a vije bet n'eo ket da ziskar met da reiza. Ha dre ma'z int en em silet dre holl, e tiskarint pep tra : Breiz, ar Stadou, ar Breujou, ar c'horfou-micher.

"Ar Sklerijenn a zo o vont war-raok". Gwaz a se d'an nep n'hell ket heulia. An **dizenor** da genta, an dibennerez diwezatoc'h, a zo evitañ. Ar "Bobl" avat, a ya da heul, eur bobl vihan, eur bobl a zalc'h da vihanaat, peogwir er bloaz 1794 ne vo ken nemet 3 den er Bobl-se, Robespierre, Couthon ha Saint-Just. Met a-benn 1794 ne vo Breiz ebet ken, pell 'vo. Moul ar Poell a vo bet re striz da lakaat Breiz ennañ, met siouaz ! enk awalc'h e vo bet d'he mouga.

PETRA EO ar Brederouriez?

GANT MAODEZ GLANNDOUR (1)

Araok degas eur respont d'eur goulenn e ranker a-wehou, evit ma vo komprenet ar respont e-unan, diskleria da genta ar sonjou bag ar geriou implijet. Setu perak evit dirouestla ar gudenn-mañ "Petra eo ar Brederouriez", nen in nemet kammad ha kammad war du ar pal, en eur gregi gant ar pep ledana hag ar pep aesa.

Mar klaskomp lec'h ar Brederourie, e meizerez an den, ne zeuio da zen ebet hag en devo pleustret warni, soñj d'he lakaat el lodenn-se eus ar spered lec'h en em gemmesk ar menoziou gant ar faltaziennou hag ar santaduriou. N'eo ket ar Brederouriez eun doare varzoniez nag eur c'hoari lennegez ; labourat a ra da gavout krog war ar boud (ens), ar gwirvoud, hag hen diskleria ar resisa ar gwella. Hennez eo mennad ar ouziegez. Ha pep gouziegez, evit paka ar gwirvoud hag hen serri en he dalc'h, a glask spisaat, lakaat er sklerijenn abegou an dra a-ziavaez hag a-ziabarz. Setu perak e vez termenet eur ouziegez evel EUN ANAOUDEGEZ DIARVAR DIWAR ABEGOU AN DRA. Ar brederouriez a zo eur ouziegez er ster-se.

D'ober eur ouziegez ez eus eta daou dra :

- 1) eun diarvar, eun anadurez (evidentia) ;
- 2) eun dra gouvezet, pe da lavarout berroc'h, eur gouvezad.

Ha n'eo ket diaes merzout ez eo disheñvel ar

(1) Kental displeget er Skol-hanv, Milin Penfoull, Loperched, 1939.

gouziegeziou hag hervez o gouvezad, hag hervez o anadurez. Evelse hervez ar gouvezad e ranner ar Ventoniez etre mentoniez ar plaeñ ha mentoniez an echonder ; hag e pep unan eus al lodennou-se e kemerer a bep eil pep linenneg (figura geometrica) adalek ar re eeuna betek ar re luzeta. An anadurez iveau a c'hell beza disheñvel ha dispartia ar gouziegeziou. Gouzout eun dra bennak war eun ha diwar wel n'eo ket hevellep kont ha gouzout a-dreuz diwar testeniou an dud. An doare anadurez kenta eo hini an Douaroniez, an eil hini an Istor. Disheñvel eo eta an diou ouziegez-se muioc'h eget gant o gouvezad, gant o anadurez.

Mar goulenner digant ar Brederourien pehini eo sellad (objectum) o gouziegez, e respontont n'o deus da harz nemet termenou an hollved e-unan : kement a zo boud a vele danvez evit o enklask. Ha pa lavarer ne dle neuze ar Brederouriez beza nemet kendastum an holl ouziegeziou all, e respontont n'eo ket se tamm ebet. Rak n'eo ket awalc'h merka dre vras hepken pe hini eo an dra sellet. Pa lavaromp e pleustr ar Brederouriez war gement a zo boud, ne gomzomp nemet en eun doare diresis ; ne ziskouezomp nemet he sellad diresis. Liestuek eo an traou ; gorre ha dounder o deus. Ha setu perak e tleer diskleria ouspenn, petra resis ha rik a vez sellet outañ gant eur ouziegez, pehini eo he sellad resis. Hemañ eo ar pez a vez tizet ganti da genta holl, ennañ e-unan, ha ne vez tizet kement tra all nemet en abeg d'ezañ.

Ha petra a vez sellet ez eun ha dioutañ e-unan gant ar Brederouriez ? Mar labour diwarbenn an den, daoust hag e vele evit gouzout stumm benvegennou e gorf. pe ar yezou komzet gantan ? N'eo ket. Hennez eo labour ar Vevstummoniez (anatomia) hag ar Yezoniez. Mar

pleustr ar Brederouriez diwar benn an den, ez eo evit gouzout da skouer, hag-heñ e vele e ene disheñvel da vat diouz hini an anealed, evit anstaat petra eo ar meiz, ar youl ? Roomp c'hoaz eur skouer all. Tizet eo gant an Danvezonie (Skiant an danvez) doareou diavaez an danvez ; klask a ra pere eo an elfennou anezzañ, pere o strolladuriou. Met dilezet eo ganti ar gudenn douna, petra 'ra d'an danvez beza danvez ? Ne sell an danvezonie nemet ouz darvoudou a gouez dindan hon skiantou-santout, nemet ouz an abegou tosta d'an diskouezataet ('phenomena) ; manet eo ar gudenn douna, ar gudenn pella : petra eo an danvez e-unan, petra 'ra d'an danvez beza an danvez ? Setu end-eun labour ar Brederouriez. Hag evit gwir n'heller ken war he lerc'h mont dounoc'h war eun dachenn. Sellout ouz an abegou kenta er boud, ar re bella diouz al lagad, hounnez eo micher ar prederour, rak dilezet int gant ar skiantou all a sell hepken ouz an abegou tosta, ouz an eilabegou. Hervez ar Brederourien o-unan e vele eta o gouziegez ANAOUDEGEZ DIARVAR ABEGOU KENTA AN HOLLVED. Hag e plij d'ezo diskouez d'eoc'h nen eus nemeto hag o deus an hollved war eun dro da sellad amresis ; ar gouziegeziou all evit gwir, ne dizont nemet eul lodenn eus ar boud, ar Jedoniez nemet an niverou, al Loenonie nemet al loened. Ha gant o sellad resis ez int c'hoaz, emezo, dreist d'ar re all, rak klask a reont dizolei ar pep uhela, ar pep douna, ar pep reta evit tonkadur an den, nen eus nemeto hag en em sonj diwarbenn ar c'hudennou-mañ, ken ret koulskoude, "Eus pelec'h e teu ar bed-mañ ? Pelech ez a ?".

Koulskoude ne gav ket d'in e vele awalc'h termena (definire) evelse ar Brederouriez. Ne vez ket lavaret d'imp perak e vez dilezet gant ar skiantou all an abegou douna war o zachen. Perak ne c'hellfent ket mar karfent, studia kement a laoskont d'ar Prederour. Ha

perak en defe ar prederour gwir da ziskenn war dachenn ar re all. Gouzout a ran ez eus traou a zo d'ezan diouto o-unan, evel ar Voudonie (metaphysica) a sell ouz an holl grouadelez war eun dro, ar pez na ra gouziegez all ebet. Aze eman war e labour a zo diskleria abegou douna bag uhela ar bed holl. Met perak diskenn war dachennou izeloc'h merket evit eur skiant resis ; perak da skouer en deus gwir da zont war studi an danvez. Ha mar en deus gwir, piou a lavar pelec'h e krog domani ar prederour, pelec'h domani egile ? Derc'hel a reont an daou benn eus chadenn an abegou, ar skiantour an hini tosta d'an diavaez, ar prederour ar pep douna ; da biou avat e vo al lodenn greiz ? Daoust hag e savo tabud etrezo ? Ha mar krog rendael, piou a c'hello lavarout diwar an diskleriaduriou roet uheloc'h gant piou emañ ar gwir ? Al lodenn greiz a vije moarvat da nep hini ?

Traou tenval ha diaes da gomprent a chom c'hoaz diwar an termenadur (definitio) roet uheloc'h eus ar Brederouriez. Perak ez eo danvez ar prederour nemeten, ar Youlreizerez (Ethica), ar Meizreizerez (Logica). Ha koulskoude setu aze traou pell mat diouz an abegou kenta holl. Setu aze traou fetis-kaer a wechou. Ha koulskoude e tiskierie dioustu ar prederour beza o labourat war an difetis, pell diouz an diskouezataet. Ha n'eo ket awalc'h eilgeria ez eo ar Brederouriez, gouziegez traou an ene, rak bepred e c'houlenner perak.

Mar ne fell ket d'imp e vele hepken ar Brederouriez eur skritell hep ster resis, lakaet war skiantou 'zo en abeg d'ar c'hustum, e rankomp spisaat c'hoaz natur ar Brederouriez. Sklaer e vez pep tra pa hon devo lakaet war wel ez eo ar Brederouriez an hini a zo en tu hont d'ar Merzout ha d'an Arnod (experiencia), pa hon devo lavaret n'eo ket ar Brederouriez disrannet diouz ar

gouiziegeziou all gant he sellad hepken, hogen iveauz gant hec'h anadurez.

Setu penaos.

1. Traou 'zo er bed a anavomp en abeg d'hon skiantou-santout, ha pa lavaromp ez int evelhen ez eo hepken dre m'hon eus santet, stoket, gwelet, muzuliet e oant eelse. Da skouer, pa gomzomp diwarbenn stumm boulouigou ruz gwad eur c'hi, ne c'hellomp hen ober nemet diwar gwelout ar gwirvoud diavaez. Diouto ounan n'eo ket ret d'ar boulouigou-se kavout ar stumm m'o deus. Gouiziegeziou santout (scientiae experimentales) a reer eus ar re a zo harpet war anaoudegez ha merzoud an diavaez, hep mui ken. N'hellomp enno lavarout an dra-mañ-dra nemet diwar testeni hon skiantou-santout.

Er gouiziegeziou-se avat, e tegouez d'an den merzout an dra e-unan a glasker anavezout, pe hepken eun efed anezañ.

En degouez kenta ez eeunweler an dra gant hon skiantou-santout, pe noaz, pe greñvaet gant ijinou. Itriket en deus an den benvegou da greski resister ha galloud e verzerez ; ha kompreñ a reer hep chom pell da dortal, pegen bras eo bet al lañs roet d'ar Stereodniez gant ijinou evel al lunedenn ha dreistholl ar pellesteller.

En eil degouez, pa n'hell ket an den tizout an dra e-unan gant e santerez-heñ astennet zoken gant hini eur benveg bennak, e klask anavezout an dra a-dreuz d'e efedou. Hogen ne gaver ket diousto o welout eun efed pehini eo an abeg kuz anezañ. Ret eo prederia, lakaat eur martezead. Hag e klasker neuze redia ar gwirvoud da respont d'hon goulenn. Kemeromp eur skouer. Savet ez eus bet martezeadou diwar-benn stumm diabarz elennou an danvez. Hag-heñ e oa gwir ar pez a oa bet ijinet ? Esaet eo bet, aprouet, arnodet. Ha diwar ar pez

a responte an arnodou, ez eus bet tostaet d'ar wirionez. A wechou zoken e klask ar skiantour disranna an dra-mañ-dra d'he lakaat da labourat distag diouz ar re all, e degouezioz aozet gantañ ; met skaer eo n'hall ket bepred kas da benn eur seurt arnodouriez. Gwelout a reer bremañ petra eo an arnodouriez (experimentatio), goulenn digant ar gwirvoud ar muia a c'heller hag elakaat da rei d'imp eur respont a gouezo dindan hon skiantou-santout.

Mar ne respont ar gwirvoud netra anat d'hon skiantou-santout, e chom berr ar seurt gouiziegez hon eus diskleriet dindan an niverenn 1 ; rak an doare anadurez a vez gant ar gouiziegeziou-santout eo diwar merzout an diavaez.

2 War eil pazenn an anadurez e kavomp strollad skiantou ar jedi (scientiae mathematicae). Ar re-mañ n'int ket harpet hepken war ar merzout-diavaez, daoust ma tenner ar menoziou kenta anezo diwar gwelout an danvez : diwar sellout ouz ar c'horfou eo end-eeun e tinod er spred keal an niverou, al linenn, an tric'horn, ar c'harrez, h. a. Met eur wech gounezet ar pennanennou (principia) gantañ, e c'hell ar spred labourat anezañ e-unan da zizolei steudad perziou an niverou hag al linennou. Gant ar spred hepken e c'heller anataat perziou an tri c'horn eur wech roet d'ar spred ar c'heal (idea) anezan. Pez n'halle ket beza graet er gouiziegeziou-santout. Met war eun dro e c'hell ar jedour heñ iveauz ober ar pez a vez graet er gouiziegeziou-santout, da lavarout eo arnodi, aproui er gwirvoud diavaez hag-heñ ne fazi ket e spred. C'hoarvezout a ra zoken gant ar Jedoniez ijina doareou-konta evel ar c'henniverennnon (logarithma a dalv ijinniverennou), ha n'hellont bezout nemet er spred, n'o deus bezoud gwirion ebet en diavaez d'ar spred ; koulskoude, goude sevel e holl itrikou, e c'hell ar jedour distrei war du ar gwirvoud, la-

kaat savaduriou e spered da dalvezout ennañ, hag ober evelse an aprou anezo.

Setu eta eil doare an anadurez, a zo hini skiantou ar Jedi : **anat** e vez o lavarou hag o barnadennou a zia-barz, anezo o-unan, ha war eun dro e vezont arnodet gant o implij er gwirvoud diavaez.

3. Pa n'hall ken ar spered distrei war du ar gwirvoud **diavaez** evit arnodi e weladuriou, ez eus neuze eun doare-gouzout all, eun trede pazenn er gouziegeziou, e keñver o anadurez, ez eus Prederouriez.

Penn kenta ar Brederouriez evel gant ar skiantouall eo evel dres ar gwirvoud ; met ar gwirvoud n'eo ken hepken amañ merzout-diavaez ar santout, met ives merzout-diabarz ar spered. Hogen ar pez n'hall ken ober ar prederour eo arnodi e diavaez ar spered gwirionez e varnadennou. Setu ar pez a ro d'e ouzigegez eun doare **dibar a-grenn**. Kement n'hall ket bez a arnoded a zo ar skiant anezañ war eun dachenn disheñvel eus an anadurez, hini **gweloud-diabarz** ar spered, hini ar preder hepken. Amañ eo ret eta lemmder ar meiz ha reizder ar galon muioc'h eget n'eus forz pelec'h.

An eneoniez (psychologia) pa vez graet diwar arnodi diavaez n'eo ket prederouriez, eur ouzigegez-santout ez eo. Met an eneoniez diwar merzout-diabarz ar spered a zo gwir brederouriez anezi.

Ar mentioniezou nann-euklidiek, da lavarout eo ar re a breder war ec'hondriou, d'ezo en tu hont da deir ment kenserz, a zo prederouriez ma n'heller ket arnodi anezo.

Ar prederour, Mar ne wel ket en e spered-heñ anadurez eun dra bennak ne welo Morse. N'en deus tu ebet da dizout ar wirionez nemet an enklask a-zibarz. Setu perak e labouro d'ez lodenna ar c'hudennou ar muia **ar gwella**, evit mirout hepken dindan e sell an nebeuta ar

gwella hag hen lakaat e sklerijenn pennvarniou ar spered. Evelse e teu a-benn heñ ives da dizout an diarvar (certitude), daoust ma vez gantañ labourusoc'h. Zoken evit meur a dra eo heñ a biaou an diarvar sklaera-holl, en doare m'en deus gwir da varn labour ar re all. Heñ a biaou pennlezennou ar boud.

Eur Brevial troet e Brezoneg ?

Eun tamm mat a labour e vefe ! Met ne vefe ket en tu hont da galonegez tud a anavezan. Evit gwir, eul labour boulc'het eo a-vreman : ar psalmou a zeu aman war ar paper a hep eil, troet reiz-meurbet diwar an hebreeg, ha setu m'eo bet kaset da benn gant unan eus hon c'henlabourenn troidigez kenteliou ar brevial evit amzer ar c'hoareiz. Deuet eo gantan en eur brezoneg c'houek meurbet, evel ma welot c'houi hoc'h-unan gant ar pez a zegasomp d'eoc'h da skouer aman war-ler'ch. Spi hon eus e c'hello al labourse beza moulet en e hed, e stumm pe stumm, evit frealz an oberour ha gounid al lennerien a c'hellefe gantan kompreñ sklaeroc'h troiou-lavar al latin. Mar befe kresket niver hon lennerien, tevaet diou wech, teir gwech zoken, an dastumadenn-man, e c'hellefe en eun taol, beza roet d'eoc'h. Ha perak ne c'hoarvezze ket se, lennerien ger ?

Sunvez Kenta ar C'hoareiz - (Evit ar meurz, trede devez ar sizun) - Aviel Sant Vaze XXI, 10-17.

"En amzer-se, evel ma oa aet Jezuz e Jerusalem, e voe strafuilhet holl dud Kér, hag e larent : Piou eo heman ? Hag all..."

Prezegenn Sant Beda, den enorus ha beleg.

I. Ar pez en doa c'hoant hon Salver da verka o teurel e valloz war ar wezenn-fiez difrouez, a vo diskouezet splannoc'h pa argaso ar bec'herien ermaez eus an Templ. N'he doa graet pec'ched ebet ar wezenn, war zigarez n'helle ket reid'hon Salver hag en doa naon, frouez na oa ket deuet c'hoaz o c'houzl ; pec'hi avat o doa graet ar veleien, int-i hag a oa eti an Aotrou oc'h ober marc'hadou ar bed : ne zougent ket ar frouez a santelez, a oa dileet d'ezo dougen hag en doa hon Salver naon da gaout enno. Dizec'ha 'reas hon Sal-

ver ar wezenn, gant e valloz ; hag evelse an dud o welout pe o klevout komz eus an dra-se, a intentfe kalz gwelloc'h eefent int ives kondaonet, e lez-varn an Aotrou, ma chomfent hep dougen frouez an oberou mat, o kemer dudi hepken gant ar c'homzou sakr evel gant hiboud ha gwiskamant glas an deliou.

Kan poz-diskan.

Reizomp ervat ar pec'chedou hon eus graet dre ziouziegez : gant aon n'en em gavimp dissonj gant deiz hon maro, na klaskfemp eun dale d'ober pinijenn ha n'hellfemp ket e gavout. Selaouit, aotrou, ho pezet truez, dre m'hon eus, pec'het a-enep d'eoc'h. - Deuit war hon sikour Aotrou, hon silvidigez, hag evit enor hoc'h ano. Aotrou, hon dishualit. - Selaouit. Aotrou...

II. Evel n'o doa ket intentet, e voent kastizet eta gant hon Salver evel ma oa dileet. Argas a reas marchadou an dud er maez eus an ti-se lec'h ma oa gourc'hemenn pledi hepken gant an traou sakr, kinnig da Zoue ar Sakrifisou, ar pedennou, lenn, klevout, kana komzou an Aotrou Doue. Da gredi eo koulskoude, ne gavas hon Salver, en Templ, evel traou da brena hada werza, nemet ar pez a oa ezomm dioutan, evit servij an Templ e-unan; rak lenn a reomp e lec'h-all penaos hon Salver o vont d'ar Templ, a gavas tud o werza pe o prena denved, ejened, koulmied traou end-eeun na vezent prenet, surawalch, nemet gant ar re a zeue eus a-hell, digant tud ar vro, evit beza kinniget e ti an Aotrou.

Kan poz-diskan.

An den fall, ra zilezo e hent, hag an den a bec'hed e venoziou ha ra zistroio ouz an Aotrou hag heman en devo truez outan. Rak madelezus ha trugarezus ha prest da bardoni eo hon Doue hon aotrou. An Aotrou n'houl ket maro ar pec'her, met ma tistroio outan ha ma vevo. - Rak madelezus...

III. Neuze eta ma n'houle ket hon Salver e vi-
je gwerzet en Templ, zoken an traou a felle d'e-
zan e vijent kinniget en Templ, moarvat abala-
mour d'ar bizoni ha d'al laeronsi a zo peurvuia
plegiou fall ar varc'hadourien, pegen garo ne
vije ket kastizet ar re a vije kavet gantan eno, o
c'hoarzin, o plapennat, pe oc'h ober eun dra ben-
nak all divalo ? Ha ma n'eo ket an Aotrou evit
gouzanv e veje graet en e Dempl marc'hadou ar
bed hag a c'heller ober e lec'h all, daoust ha ne
vo ket tennet muioc'h c'hoaz kounnar an Aotrou,
gant an traou n'heller ober e nep lec'h, mar be-
zont graet en ti gouestlet d'an Aotrou ? Evel
m'en deus en em ziskouezet ar Spered Santel,
dindan stumm eur goulm, reiz mat eo skeuden-
ni donezonou ar Spered Santel gant koulmed.
Ac'hanta, piou hizio eo ar re a werz koulmed e
Templ an Aotrou ma n'eo ket ar re a zigemer
arc'hant evit rei an urziou sakr, hag a laka da
ziskenn eus krec'h, donezonou ar Spered San-
tel.

Kan poz-diskan.

Doriou ar Baradoz en deus digoret d'imp, an
amzer-man a yun, krogomp ganti en eur bedi
hag aspedi. - Evit kavout levenez gant an Ao-
trou en deiz e Adsavidigez. - En em ziskoue-
zomp gwir servijerien da Zoue, gant dalc'h mat.
Evit kavout levenez...

PSALM 22 (Vulgata 21)

1. D'ar mestr-kaner. War don " HEIEZ AR GOULOU-DEIZ ".
Psalm David.
2. Va Doue, Va Doue ! Pérak ac'h eus va dilezet ?
Hirvoudi a ran, ha pell diouzin e van ar silvidigez.
3. Va Doue, 'hed an deiz e c'harman ha ne responte ket,
Hed an noz, ha diskuij ebet evidoun.
4. Ha koulskoude ' chomez er santual,
E kreiz meulganou Israel.
5. Warnout o deus fiziet hon tadou,
Fiziet o deus, ha dieubet int bet ganit.
6. Youc'h etrezek ennout, ha saveeteet int bet,
Warnout o deus fiziet ha n'int ket bet mezek.
7. Me avat, eur prenv oun, ha neket eun den,
Dismegans an dud, ha distoaladenn ar bobl.
8. Kement hini am gwell a ra goap ouzin ;
Mousch'hoarzin a reont ha heja o fenn.
9. " Fiziet en deus en Yaweh : Yaweh d'e salvo !
D'e zieubo, peogwir e kar anezan ! "
10. Ya, Te ac'h eus va zennet diouz kof va mamm,
Te ac'h eus va lakaet en diarvar ouz e bennid.
11. Adal va ginivelez ez oun bet taiolet 'tre da zivrec'h
Adal kof va mamm, te an hini 'zo va Doue.
12. Na chom ket pell diouzin, rak tost eman au enkreuz,
Ne zeu den d'am sikour !
13. Leiz a dirvi 'zo grounnet en dro d'in,
Eman tirvi Basan ouz va c'helec'hia :
14. Ouzin o tigoront o geol,
'Vel hini eul leon o yudal war e breiz.
15. Emaoun evel dour o tivera ; diframmet eo va eskern ;
Ha va c'halon 'zo evel koar o teuzi em bouzellou.
16. Sec'h eo vo staon evel eun darbod pri,
Peget eo va zeod em genou.
.....(eur werzenn a vank aman, war hanval).....
E doultrenn ar maro am lakaez em gourvez.

47. Ya, chas a zo en dro d'in,
Eur bagad ailhoñed ' zo grounnet war va zro.
Toulet o deus va daouarn ha va zreid,
48. Ha gouest oun da niveri va holl eskern.
Int, emaint ouz va spia, oc'h arresti gant plijadur.
49. Ranna reont etrezo va dilhad,
Diwarbenn va zoneg e tennont ar blouzenn.
50. Ha te, Yaweh, na chom ket pell,
Te eo va nerz, deus prim war va sikour !
51. Dieub va ene diouz ar c'hlize,
Ha va buhez diouz galloud ar c'hi !
52. Va mir diouz geol al leon,
Va diwall diouz kerniel ar bualed !
53. Kemenn a rin neuze da ano d'am breudeur,
Da veuli a rin e kreiz ar vodadeg.
54. C'houi hag a zouj Yaweh, meulit-hen, diskennidi Yakob, gwitibunan;
Brudit-hen, kehelit-hen, diskinnidi Israel, gwitibunan.
55. Rak n'en deus ket graet fae,
N'en deus ket heuet rak dienez ar reuzeudig.
N'en deus ket kuzet e zremm outan,
Klevet en deus e vouez o c'harmi.
56. Er vodadenn veur e skiltro evidout va meulgan,
Ha va gouestlou a sevenin dirak ar re a zouj da ano.
57. Ar reuzeudien a zebro, a dorro o naon,
Ar re a glask Yaweh hen meulo.
O c'halon advevo da viken !
58. Poblou pella an douar a gounao hag a droio ouz Yaweh,
Pep rummad broadou a stou dirak e zremm.
59. Rak e dalc'h Yaweli eman ar vestroni,
Hen roue-meur arbroadou !
60. Dirazan e stou lardoneien an douar
Dirazan e soublo kement hini a ziskonn er boulenn.
61. Ha me, beva ' ran evitan ;
Al lignez diwarbenn ' servijo anezan,
Kelou a vo roet d'ar remziadou da zont, diwarbenn an Aotrou,
E reizder vo kemenet d'ar bobl a c'hano,
Kement tra en deus graet.

- 24 -

Mesiazel eo ar psalm 22 ; meneget eo er Skritur Sakr diwarbenn hon Salver : sellout ouz Maze 27, 35 - 46; Yann, 14, 23 - 24 ; Hebr. 2, 11 - 12. Hogen hag-hen e veþe komzet er psalm-man diwarbenn Jezuz-Krist war-eun, pe da genta diwarbenn eun all a veþe e boaniou hag e drec'h, skeudenn poaniou ha trec'h hon Salver ? Frankiz hon eus da sonjal an eil pe egile. Koulskoude, lakaet e vez da "mesiazel-striz" ar psalm-man, gant al lodenn vrasa eus ar stervarnourien grissten. Aman evit gwir, ne hanval ket David komz diwar e benn e-unan. Rak n'eus kevre ebet etre poaniou David hag emdro (distro) ar Poblou da Yaweh, evel ma welomp diskleriet er psalm. Diaes eo staga ouz buhez David komzou a zo, evel houman : " Toulet o deus va daouarn ha va zreid ". An holl lavarou-se avat a gav e buhez hon Salver o zalvoudegez.

Rannadur ar psalm

Beza ' c'hell ar psalm beza rannet evelhen.

- 1) Eus ar werzenn 2 betek 12 : Dilezet ha kasaet gant an dud.
- 2) Eus 12 betek 20 : E dalc'h ar poaniou kriza.
- 3) Eus 20 betek 24 : Galvadenn da Yaweh, gant promesa d'e veuli
- 3) Eus 24 betek an diwez : Meuleudi evit ar frankiz roet d'ezan.
Galvet gantan e teuio an holl boblou da relijon Yaweh.

PSALM 23 (vulgata 22)

1. Psalm David.

Yaweh eo va mesaer, ne vez ket diouer d'in,
2. War peuri glas am laka da ziskuiza.

Va ren a ra da gaout an douriou freskaüs,
Advevaat a ra ya ene.

Va blenia ' ra dre an hentou eeuun,
'Vit enor e ano.

- 25 -

5. Diraez (tizout) a raio bennoz Yaweh,
Ha reizder Doue, e silvidigez.
6. Hounnez eo gouenn ar re hen klask,
ar re a glask dremm Doue Yakob. Selac'h.
7. Dorojou, uhelait ho kourinou,
Uhelait, hendorojou,
Ma tevio tre ar Roue a glod !
8. Ha piou eo ar Roue kladus-se ?
Yaweh, an hini krenv, ar galloudeg,
Yaweh, galloudek en emgannou.
9. Dorojou, uhelait ho kourinou,
Uhelait, hendorojou,
Ma tevio tre ar Roue a glod !
10. Piou eo ar Roue kladus-se ?
Yaweh an armeadou.
Selac'h.

Hervez hiniennou eus ar ouzieien war ar Skritur Sakr, ne vefe ar psalm 24 nemet diou lodenn genta eur psalm a vefe bet hioc'h da genta. Setu an abegou a roont. Ar ger "Selac'h" a verk evit al laz-kana, eun ehan etre daou boz ; gortoz a reomp eta goude ar ger Selac'h e dibenn ar psalm-man eur poz all. Mar sellomp a-dost ouz ar psalm 14 (Hebreig 15), hon eus roet en aroak, e welomp anezan stummet da veza an trede poz goulenet. Ar sonjou displeget ennan a zo an hevelep re hag ar re prientet e lodenn kenta ar psalm 24 ; zoken an troiou-lavar hag ar geriou a zo hanval.

Eur ganenn lid-kerz (prosesion) hon eus aman. Kanet e veze an daou boz kenta pa bigne an heuliadeg gant ar menez santel : gant e vogeriou uhel ha krenv e hanvale an Templ ouz eur c'hrenlec'h a oa Yaweh ar Roue anezan ; ha pa zigouzez an Arc'h sakr, a oa graet anez kador veur Doue, dirak an dorojou bihan, e oa goulenet di-ganto braszaat hag uhelait evit eur Roue ken kladus. An trede poz a veze kanet war lein ar c'hrec'h, o vont e barz ar santual.

Rannadur ar psalm.

- 1) psalm 24, 1-7 : Piou a vo degemeret e Templ Yaweh, an den dinamm.
- 2) psalm 24, 7-10 : Sion da zegemero he Roue.
- 3) psalm 14 : Piou vo degemeret gant Yaweh en e dempl : an den dinamm.

4. Ha pa gerzan en eur saonenn.
Marvel he skeud,
N'em bez aon rak droug ebet,
Rak ganin emaout.
Da gammell ha da vaz,
Setu hag a zo frealz va ene.
5. Aoza 'rez dirazoun eun daol-bred
Rag-enep d'am enébourien ;
War va fenn e skuilhez eoul a-buillh ;
Va hanaf a zo leun da fota.
6. Evurusted ha dudi hepken am ambrougo,
Bemdeiz, 'hed va buhez ;
Hag e ti Yaweh e rin va anneze,
Ach'hann da bell.

Rannadur ar psalm

- 1) gwerzenn 1 betek 4 : Yaweh ar mesaer mat.
2) 4-5 : an hini a ro dienkreiz.
3) 5-6 : Yaweh, an ostiz an hegara.

Gwerzenn 4 : " Da gammell ha da vaz" ; ar vaz, eun doare penn-baz krenn anez, a oa eun arm emzifenn ; ar gammell a rened ganti an denvet.

Gwerzenn 5 : Araok ar pred e touez an Hebreed e veze skuilhet eoul war benn ar gouvidi.

PSALM 24 (vulgata 23)

1. Psalm David.

Da Yaweh eo an douar ha kement a zo warnan,
Ar bed hag e holl annezidi.

2. E ziazezet en deus war ar moriou, Hag e startaet war an douriou.

3. Ha piou a bigno gant menez Yaweh ? Piou a c'hello chom en e santelva.

4. An hini a zo diantek e zaouarn, glan e galon, An hini na daol ket e ene d'ar gaou, ha na dou ket da douella.

18. Gwel va zruegez ha va toan,
Ha distaol va holl bec'hedou.
19. Sell pegen niverus eo va enebourien,
Ha pegen gwaz ar gasoni o deus ouzin !
20. Diwall va ene, ha va salv !
Ra ne vin ket mezek, rak te ' zo va goudor !
21. Diantegoz (dinammded) hag eundai d'am gwaskedo !
Rak ennout eman va goanag (spi).
22. O Doue, diheid (tenn diouz an droug) Israel,
Diouz e holl ankeniou.

Eur psalm lizerenneget eo heman, ma weler ennem e penn kenta ar gwerzennou, an holl lizerennou o tont a bep eil hervez o urz el lizrenneg, nemet e vank ar " vav " en heman.

Lakaet hon eus ar werzenn 5k da ober eil gwerzenn ar poz kenta : en tu hont d'ar gont e oa er pempvet poz, aman e rae diouer unan. Setu ar reizadur a ginnig da vihana gouzieien a zo.

Ar " c'hevredadur " meneg et psalm eo an engleo sinet gant Yaweh hag e bobl war ar menez Sinai. An hini a zo disleal ha trubard eo an hini a nac'h Yaweh, pe c'hoaz ar re a ya a enep David, a zo bet sakret gant Yaweh e penn e bobl. Ar vro ez eo komzet diouti er gwerzenn 13 eo hini Kanaan, bro ar promesa diskleriet da Israel, skeudenn ar vro promet peurbadus, sell, our Isahia 60, 21, Maze 5, 5. Ar ger hon eus troet e penn kenta ar gwerzenn 14 gant " mennad Yaweh " en deus meur a ster ; talvezout a ra : a) diviz etre mingoned, psalm 55, 15b ; b) kevrin, tra kuz, Krennlavariou, 25, 10 ; k) bodadeg etre vignoned e-lec'h e tivizer eun dra bennak, Yeremia, 23, 18, 22 ; d) mennad diwar guzul. Aman ez eo komzet diwar-benn mennad Yaweh da rei douar Kanaan d'e servijerien feal.

Ar werzenn diweza, 22, a zo en tu-hont d'ar psalm lizerenneget.

PSALM 25 (vulgata 24)

1. Psalm David
2. Etrezek ennout, Yaweh, e savan va ene,
Va Doue (5k war-du ennout e spian a-hed an deiz).
Fiziout a ran ennout, pella diouzin ar vez,
Ra ne vo ket stad em enebourien en abeg d'in !
3. Nann, ne vo ket mezekaet nep den a spi ennout,
Mezekaet e vo kement hini ' zo disleal hep abeg.
4. Yaweh, diskuih d'in da hentou,
Desk d'in da wenodennou.
5. Va hench ez kwirionez, va c'helenn,
Rak Doue va silvidigez ez out-te.
6. Az pez sonj eus da drugarez, Yaweh,
Hag eus da vadelez, rak peurbadel int.
7. N'azz pez ket sonj eus pec'hedou va yaouankiz, va faziou,
Hervez da drugarez az pez sonj ac'hanoun.
8. Mat hag eeun eo Yaweh,
Sede perak e tiskouez an hent mat d'ar bec'herien.
9. Hervez ar reizder e laka da gerzout ar re uvel (izelek)
Deski a ra d'an duz izelek mont gant e hent.
10. Holl wenodennou Yaveh a zo trugar ha fealded,
Evit ar re a zalc'h gant e gevredadur hag e c'hourc'hennou.
11. Abalamour d'az ano, Yaweh,
Distaol d'in va fallagriez, rak bras eo.
12. Pehini an den a zouj Yaweh ?
D'ezan e tiskouez an hent en deus da zibad.
13. E kreiz ar evrusted e tiskuiz e ene,
E ziskennidi vo perc'henned ar vro.
14. Karantek e vez Yaweh evit ar re hen douj,
O lakaat a ra da brizout e gevredadur.
15. Me ' vez atao va daoulagad war du Yaweh,
Rak hen a denno va zreid diouz al lindag.
16. Sell, ha kemer truez ouzin,
Rak en dilez emaoun ha gwallevrus.
17. Pella diouzin ankeniou va c'halon,
Ha va zenn diouz an estrenvan !

PEDENNOU - NOZ

gant Maodez Glanndour

1. EMGLEO

Evel eur c'hlloc'h war dav
A-us d'ar bed, aŋ Noz
A Selaou.
Kloc'h teñval-glaz
Aŋ oabl 'zo prest da soñ.
O kizidigez!
'Kreiz aŋ noz eur vouez 'zo prest da gomz.
A! Selaou!
Kloc'h aŋ noz eo skouarn Doue
O klevata kalon veo ar bed,
Ha skouarn Doue war da galon.
Kloc'h aŋ noz eo geñou Doue
Hag a gomz.
Va c'homzou kuz a aŋavevez-te
E douñ o boud diañav d'inj.
O, respoñt d'inj.
War selaou ouñ.
A! Komz!
Ha gañt da vouez,
Va ene 'dijnto kreiz aŋ noz.

— 30 —

2. AR C'HAN HEP KOMZ NA SONEREZ

Dilez aŋ trouz, dilez ar storlok,
Moñedoñe, Klakeñerez aŋ dud,
Ha Sav, o va eñel
Betek aŋ uhela, betek ar pella!

Dišam̄ 'vit eur peññad da labourlou,
Diskarg 'vit eur peññad bec'h da breder,
Ha njij, alc'houeder aŋ noz,
Betek aŋ uhela, betek ar pella.

E ñeved aŋ didrouz 'mañ o chom̄ da Zoue.
Teñj da votou.
Ol Amañ eo barr aŋ azeull.
Sell hepken ha klev.
Ar c'han hep komz na sonerez.
Er sioulder glañ hēñ dibuni.

ERRATA . . .

En niverenn 10.

Paj. 20. Goude an eil linen, lakaat ar 5 vet linenn bet dilerc'hiet.

Paj. 21. linenn 6, lenn " En o sóñje oa an trech . . . "

Paj. 23. linenn 3, " ar stér trazek-man e lec'h " ar stér trezek-man. " Linenn 22, manket penn da benn, a zo da lenn " N deus lakaet da strinka en eun taol-sav hepken."

Paj. 27. al linennou 22 ha war heul a zo da lenn evelhen
1) Ar Fremeur, stér Brohons, a red etrezek ar reter,
hag er reter eman Bro-c'hall.

2) Muiocha spered en doa eget ar Vreizizall, na gom-preñent ket eo suroc'h beza a-du gant ar c'hrenva ha dru-soc'h beza a-du gant ar pinvidika" ,

— 31 —

EUR PEZ-C'HOARI NEVEZ

PASION AN AOTROU KRIST

gant P. Bourdelles

Hervez tro-spered hon misteriou hag hon gwerziou brezonek koz eo bet savet ar pez-mañ. Implijet eo bet an testennou embannet gwechall gant Kermarker en e levr « Le Grand mystère de Jésus, drame breton du moyen-Age, Paris Didier et Cie », hag a ro d'imp eur mister trec'h d'am meno, da gement hini eus ar Pasionou gall bet embannet hag adc'hoariet nevez zo e Paris gant an ton ar brasa.

An testouembannet gant Kermarker, evel ar pez c'hoari nevez, evel kement a zo keltiek a-spered, a ya bepred dounoc'h, gant eur santerez souezus eus barzoniez an traou hag ar bed, ganteun ampartiz dibar da skeudenna ar pep kuzeta d'al lagad.

Hervez ma oa goulennt digantañ en deus klasket an aotrou Bourdellès sevel eur pez aes da c'hoari gant nebeut a dud, nebeut a baramantou. Evit se ne goll netra eus e vuhez, nemet muioc'h skeudennel ez eo c'hoaz.

Dispar evit strolladou yaouank ar parroziou.

Hen goulennit digant an oberour: an ao. beleg Per Bourdellès, keleñner, Kelenndi Sant Jozeb, Lannuon, pe digant an ao. Caouissin, moulerez Bro Leon, ru Lafayete, Landerne. **Priz: eur skoued.**

— — —

Stagadenn da "STUDI HAG OBER" - Niv. 11 -- Hanv 1940

Follenn - C'heriadur

A. K. : ano-kadarn, **A. G.** : ano-gwan, **V.** : verb., **G.** : gourel, **GG.** : gwregel.

Abeg - ou, a. k., g. : Causa ; implijet eo gant ar Brederouriez en eur ster ledan, kement tra a zo an dra a-ziabarz hag a-ziavaez.

Ambroug : mont en hent gant unan bennak.

Amresis, a. g. : ha n'eo ket divizet striz.

Annez - ou, a. k. : chomlec'h ; peziou-arrebeuri eun ti.

Anneziad - id, a. k., g. : An hini a chom.

Arnod - ou, a. k., g. : esa, taol-aprou.

Beli, a. k., gg. : mestroniez, domani, levezon.

Benvegenn - ou, a. k., gg. : Organum (corporis).

Bual - ed, a. k., g. : Ejen bras.

Kannadour - ien, a. k., g. : Den kaset en eur vro estren evel kannad eur gouarnamant.

Keal - iou, a. k., g. : menoz, idea.

Kevezerez, a. k., g. : stourm war dachenn ar spered hag an arc'hant.

Klod - ou, a. k., g. : gloar.

Diantek, a. g. : dinamm.

Dibennerez - ed, a. k., gg. : ijin da zibenna an dud.

Dieubi, v. : dishuala, rei frankiz.

Dinodi, v. : diglora, difluka.

Dispac'h - ou, a. k., g. : reuz, strafuih politikel.

Ec'honder - iou, a. k., g. : spatium.

Elfenn - ou, a. k., gg. : elementum, particula ignea.

Endoun - iou, a. k., g. : diabarz.

Fetis, a. g. : concretum.

Feur - iou, a. k., g. : skrid-emgleo, kontrad.

Gourin - ou, a. k., g. : treust a-us d'eun nor, d'eun prenest.

Hanaf - ou, a. k., g. : gwerenn pe lestr-eva bras.

Youl - ou, a. k., gg. : voluntas.

Lardondeg - eien, a. k., g. : den lart ha lorc'hus.

Martezead - ou, a. k., g. : hypothesis.

Meiz, a. k., g. : intelligentia.

Merouriez, a. k., gg. : administratio.
Merzerez, a. k., g. : doare-merzout, galloud-merzout.
Merzout, v. : santout, gwelout.
Meulgan - ou, a. k., g. : kan-meuli.
Pellseller - ou, a. k., g. : ijin da sellout ouz ar stered pell, telescopium.
Plapennat, v. : klakenni, strakellat. (Ger Bro-Welou).
Prederia, v. : sonjal-dassonjal.
Rendael - iou, a. k., gg. : dael, tabud diwar dizemgleo.
Saonenn - ou, a. k., gg. : traonienn.
Seveni, v. : kas da benn eun dra bennak.
Ster - iou, a. k., g. : talvoudegez eur ger pe eun dra.
Stervarnour - ien, a. k., g. : exequeta.
Termena, v. : divizout, definire.
Tonkadur, a. k., g. : planedenn, amzer da zont unan bennak.
Toneg - ou, a. k., gg. : tunica.

**Koumanantit d'ar c'helaouennou
brezonek :**

FEIZ HA BREIZ : 18 lur ar bloaz. Y. V. Perrot, Scrignac, c. c. 21 802 Rennes.

DIHUNAMB : 12 lur ar bloaz. Skriva da Loeiz Herrieu, Henbont, c. c. 241.28 Nantes.

GWALARN : 50 lur, a zo war nes beza embannet hep dale. Kaz an arc'hant da L. Nemo, 12, place la Tour d'Auvergne, Brest, c. c. 12. 1110, Rennes.

SAV : iveau a zeuio ermaez eus ar wasg hep-dale, 10 lur ar bloaz. Skriva da 'n Ao. Daniel, 9 ter, rue de Rouvray, Neuilly (Seine). c. c. 1902-50 Paris.

paper lizer keltiek

goulenn skoueriou lizerennou skeudennigou keltiek, ha priziou,

da :

IMPRIMERIE DU LÉON - LANDERNEAU

Merour Studi hog Ober : P. Y. Nedelec - Kemper
ar Mouler : H. Caouissin, moulerez Bro-Leon, Landerne